

Geen werk en geen uitkering: luxe positie of buitenspel?

Samenvatting en conclusies

Niet-uitkeringsgerechtigden – ook wel ‘nuggers’ genoemd – ontvangen geen uitkering, hebben maximaal 12 uur in de week werk en volgen geen voltijds onderwijs. Een deel van de vrouwen uit deze groep ervaart het als een luxe dat zij zelf kunnen kiezen waaraan zij hun tijd besteden. Een ander deel zit ongewild vast in deze positie en ervaart dit als een last. Diploma's en werkervaring zijn verouderd en daardoor is de afstand tot de arbeidsmarkt steeds groter geworden. Ook blijken vele niet-uitkeringsgerechtigden geen idee te hebben hoe zij de overstap naar de arbeidsmarkt kunnen maken, als ze dat willen. De keuze tijdelijk niet te werken kan de consequentie hebben dat niet-uitkeringsgerechtigden ‘buitenspel’ komen te staan. Hierdoor blijft een groot arbeidspotentieel onbenut. Dat komt mede omdat er nauwelijks voorzieningen zijn waar niet-uitkeringsgerechtigden op kunnen terugvallen als ze werk zoeken. In 2006 telde Nederland 1,4 miljoen niet-uitkeringsgerechtigden, waarvan driekwart vrouw is.

Uitvoering

Drs. Marjan de Gruijter
Verwey-Jonker Instituut
Kromme Nieuwegracht 6
3512 HG Utrecht

Dr. Marian van der Klein
Verwey-Jonker Instituut
Kromme Nieuwegracht 6
3512 HG Utrecht

Naam onderzoek

Arbeidsmarktintegratie van niet-uitkeringsgerechtigden

Looptijd: november 2010 tot november 2012

Inhoudsopgave

1. Belangrijkste resultaten
2. Aanbevelingen voor de toekomst
3. Waarom was dit onderzoek nodig?
4. Methode informatieverzameling
5. Belangrijkste publicaties

1. Belangrijkste resultaten

Niet-uitkeringsgerechtigde vrouwen kunnen alleen met positieve prikkels naar de arbeidsmarkt gelokt worden. Gemeenten of andere instanties hebben geen stok achter de deur, zoals het korten op een uitkering of het instellen van een sollicitatieplicht. Als niet-uitkeringsgerechtigden verleid kunnen worden de arbeidsmarkt weer te betreden, levert dat een bijdrage aan het zelfvertrouwen, de emancipatie en participatie van deze vrouwen en aan de benutting van arbeidspotentieel..

1.1 Niet afkerig van werk

Het idee bestaat dat niet-uitkeringsgerechtigden vooral welgestelde vrouwen zijn die niet hoeven en niet willen werken. Dit blijkt op twee manieren niet op te gaan. In de eerste plaats vormen niet-uitkeringsgerechtigden een heterogene groep, waarbinnen grote diversiteit bestaat wat betreft leeftijd, gezinsinkomen en opleiding. Ook gaat het zowel om autochtone als allochtone vrouwen. In de tweede plaats blijkt een flink deel van de niet-uitkeringsgerechtigden wel degelijk belangstelling te hebben voor de arbeidsmarkt. Dertig procent zoekt op dit moment naar werk. Daarnaast wil veertig procent van de niet-uitkeringsgerechtigden tot 55 jaar in de toekomst terugkeren naar de arbeidsmarkt. Dit zijn vooral moeders die gestopt zijn met werken toen ze kinderen kregen.

1.2 Het recht voltijd moeder te zijn

Duurzame inzetbaarheid is niet alleen een probleem van de oudere werknemer. Voor jongeren is het belangrijk een inspirerend idee te hebben hoe een langdurige loopbaan op het werk eruit zou kunnen zien, voor vrouwen is het van belang dat zij het contact met de arbeidsmarkt niet verliezen als zij moeder worden en ook Wajongers zouden beter aan boord gehouden moeten worden. Wie afhakende oudere werknemers beziet als geïsoleerd probleem, mist andere belangrijke aangrijpingspunten om duurzame inzetbaarheid te realiseren. Dit neemt natuurlijk niet weg dat een deel van het probleem specifiek is voor oudere werknemers.

1.3 Spijt van stoppen met werken

Als ze wat ouder zijn geworden, zeggen de hoog opgeleide, niet-uitkeringsgerechtigden vaak dat ze achteraf liever niet gestopt waren met werken. Toch is een deel van de oudere groep vrouwen tevreden met hun positie. Zij doen vaak vrijwilligerswerk of verlenen mantelzorg, zodat weinig ruimte overblijft voor werk.

1.4 Werk is niet aantrekkelijk genoeg

Lager opgeleide herintreedsters ondervinden grote concurrentie van scholieren en studenten die flexibele parttime vacatures vervullen in winkels, horeca en dergelijke. Laagopgeleide niet-uitkerings-gerechtigden, met weinig verdien capaciteit, lijken vaker bewust te kiezen voor hun positie buiten de arbeidsmarkt. Hun kansen op een goed salaris en flexibele arbeidsvoorwaarden zijn heel klein en wegen niet op tegen de vrijheid en autonomie die hun baanloze leven met zich meebrengt. Deze vrouwen zijn wel geïnteresseerd in kleine banen, bijvoorbeeld in de schoonmaak, die het gezin iets meer financiële armslag geven en tegelijkertijd de bestaande taakverdeling en dagindeling thuis niet al te zeer aantasten.

1.5 Zelfvertrouwen is cruciaal

Lager opgeleide herintreedsters ondervinden grote concurrentie van scholieren en studenten die flexibele parttime vacatures vervullen in winkels, horeca en dergelijke. Laagopgeleide niet-uitkerings-gerechtigden, met weinig verdien capaciteit, lijken vaker bewust te kiezen voor hun positie buiten de arbeidsmarkt. Hun kansen op een goed salaris en flexibele arbeidsvoorwaarden zijn heel klein en wegen niet op tegen de vrijheid en autonomie die hun baanloze leven met zich meebrengt. Deze vrouwen zijn wel geïnteresseerd in kleine banen, bijvoorbeeld in de schoonmaak, die het gezin iets meer financiële armslag geven en tegelijkertijd de bestaande taakverdeling en dagindeling thuis niet al te zeer aantasten.

2. Aanbevelingen voor de toekomst

Niet-uitkeringsgerechtigden worden door de lokale overheid vaak over het hoofd gezien. Dit is jammer, omdat het gaat om een grote groep vrouwen die maatschappelijk veel kan betekenen. Voor de toekomst is er schaarste op de arbeidsmarkt voorspeld en zal Nederland bijvoorbeeld moeite hebben voldoende handen aan het bed te krijgen. Het maatschappelijke belang loopt hier parallel aan het individuele belang. Veel vrouwelijke niet-uitkeringsgerechtigden willen nu of in de toekomst graag aan het werk, maar lukt het niet deze wens in vervulling te laten gaan. Zij kunnen ondersteuning gebruiken. Een ander argument om herintreedsters te ondersteunen is dat zij financieel kwetsbaar zijn. Bij echtscheiding of overlijden van de werkende partner belanden deze vrouwen met hun kinderen vaak in de bijstand.

2.1 Snij band met arbeidsmarkt niet helemaal door

Jongere niet-uitkeringsgerechtigden verdedigen hun keuze om niet te werken vol vuur, maar oudere hebben vaak spijt dat ze deze stap gezet hebben. Achteraf hadden ze het beter gevonden als ze met een bescheiden aanstelling actief waren gebleven. Het lijkt er daarom op dat jonge niet-uitkeringsgerechtigden de consequenties van hun keuze onvoldoende overzien. Vrouwen die zwanger zijn, wordt aangeraden de band met de arbeidsmarkt in stand te houden, eventueel voor een beperkt aantal uren. Werkgevers zouden zich meer kunnen inspannen om jonge vrouwen langer aan zich te binden, door het mogelijk maken van flexibele werktijden, of het verruimen van de mogelijkheden voor (onbetaald) verlof.

2.2 Maak beschikbare ondersteuning beter zichtbaar

Het is belangrijk moeders die gestopt zijn met werken zo vroeg mogelijk passende ondersteuning te bieden als zij overwegen weer te gaan werken. Veel niet-uitkeringsgerechtigden blijven namelijk ongemerkt langer dan bedoeld in hun positie hangen. Gemeentelijke initiatieven op het gebied van toeleiding naar werk zijn meestal niet op niet-uitkeringsgerechtigden gericht en als zij zich wel op deze groep richten, is het vaak moeilijk de doelgroep te vinden. Het onderwerp terugkeer naar de arbeidsmarkt voor moeders verdient betere zichtbaarheid in het maatschappelijke debat.

2.3 Wees creatief

De wensen van de niet-uitkeringsgerechtigden op het gebied van bijvoorbeeld werktijden sluiten slecht aan bij de gestelde eisen op de arbeidsmarkt. Zeker in sectoren als de zorg waar ernstige tekorten in arbeidskrachten dreigen, lijkt het verstandig te bedenken op welke manier tegemoet gekomen kan worden aan de specifieke wensen van niet-uitkeringsgerechtigden. Zogenaamde 'moedercontracten' – parttime banen met flexibele werktijden die aansluiten bij schooltijden en vakanties – zijn een goed voorbeeld.

2.4 Besteed aandacht aan de zachte kant

De wens weer te gaan werken blijft vaak latent. Om deze wens tot leven te wekken is zelfvertrouwen en een netwerk nodig. Het is daarom een goed idee ontmoetingsplekken voor niet-uitkeringsgerechtigden te creëren waar vrouwen over dit soort onderwerpen van gedachten kunnen wisselen. Buurthuizen, peuterspeelzalen en zelforganisaties, kortom, plekken waar vrouwen toch al komen, zijn hiervoor geschikt.

3. Waarom was dit onderzoek nodig?

De overheid stimuleert arbeidsparticipatie, maar heeft nauwelijks zicht op de groep vrouwen die vooral gedefinieerd wordt aan de hand van wat ze niet hebben, namelijk geen werk en geen uitkering. Deze groep kost de overheid geen geld en is daardoor lang onder de radar gebleven. Het betreft echter een grote groep met veel mogelijkheden en daarom is het nodig deze blinde vlek op de kaart beter in te kleuren.

4. Methode informatieverzameling

Het onderzoek is begonnen met het doornemen van bestaande literatuur over niet-werkende vrouwen in het algemeen. Daarnaast zijn expertmeetings gehouden met wetenschappers en beleidsexperts. De bulk van de gegevens is afkomstig van diepte-interviews met 120 vrouwen waarvan twee derde niet-uitkeringsgerechtigd was en een derde in het verleden tijdelijk in deze positie heeft verkeerd.

5. Belangrijkste publicaties

- Gruijter, M. de, & Toorn, J. van den, m.m.v. Dekker, F. (te verschijnen). Vrouwen zonder werk en uitkering: Luxe positie of buitenspel? Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Tekst: Ad Bergsma